บทที่ ๓

อินเทนสิไฟอิงค์ สกรีน (Intensifying Screen)

๓.๑ <u>โครงสร้างและส่วนประกอบ</u>

แผ่นสกรีนนี้จะประกอบขึ้นด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ เป็นชั้น ๆ ดังนี้

<u>ภาพ</u> ๓.๑ โครงสร้างภาคตัดขวางของแผ่น อินเทนสิไฟอิงค์สกรีน

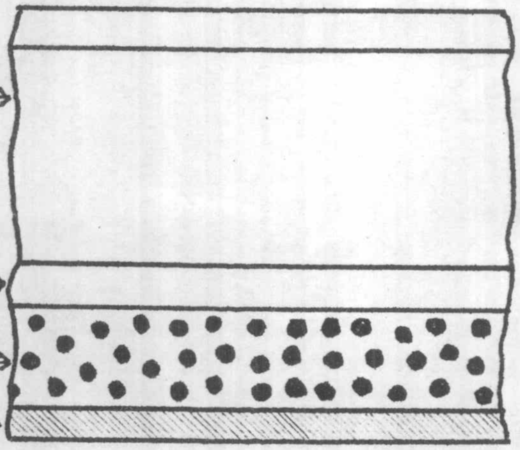

๓.๑.๑ <u>ซัพพอทติ้ง</u> (Supporting) ทำหน้าที่เป็นแกนของแผ่นสกรีน ส่วนมากทำด้วยกระดาษแข็ง หรือวัสดุจำพวกพลาสติคอย่างดี มีความหนาระหว่าง ๗-๑๕ มิลลิเมตร

๓.๑.๒ <u>รีเฟรคติ้ง</u> (Reflecting) เป็นชั้นของสารที่เคลื่อบบนชั้นซัพพอทติ้ง ทำหน้าที่ช่วยเพิ่มความไวให้กับแผ่นสกรีนและเป็นตัวกลางช่วยให้การยึดระหว่างชั้นของสารเรืองแสงและชั้นของซัพพอทติ้งแน่นดียิ่งขึ้น ดังนั้นสารที่ใช้เคลือบนี้จะต้องมีคุณสมบัติเหนียวและสะท้อนแสงได้ดี ส่วนมากมักใช้ ติตาเนียม ไดออกไซด์ (Titanium Dioxide) ฉาบไว้หนาประมาณ ๐.๕ ถึง ๒.๕ มิลลิเมตร

๓.๑.๓ <u>สารฟอสฟอร์</u> (Phosphore) เป็นชั้นของสารประกอบเรืองแสง ประกอบขึ้นด้วยผลึกเล็ก ๆของสารฟอสฟอร์ ยึดรวมกันด้วย เจลลาติน (Gellatin) ทำหน้าที่เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของสกรีน ซึ่งจะกล่าวเป็นรายละเอียดต่อไป

๓.๑.๔ <u>โพรเทคทีพ โคท</u> (Protective Coat) เป็นชั้นที่ใช้เคลือบทับบนชั้นของสารฟอสฟอร์ ทำหน้าที่ป้องกันอันตราย ความสกปรก และความชื้นให้แก่สารฟอสฟอร์ และยังเป็นการช่วยเพิ่มความสะดวกต่อการหยิบถือ และช่วยยืดเวลาการใช้งานของแผ่นสกรีนให้ยาวนานอีกด้วย การเคลือบสารนี้จะเคลือบทั้งสองด้านของแผ่นสกรีน และจะต้องไม่หนาหรือบางจนเกินไป อยู่ในระหว่าง ๐.๓-๑ มม.

๓.๒ สารฟอสฟอร์

เนื่องจากสารฟอสฟอร์ หรือ สารเรืองแสงนั้น เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของสกรีน คุณสมบัติของสกรีนขึ้นอยู่กับชนิดและขนาดของสารฟอสฟอร์ สารฟอสฟอร์เป็นสารประกอบเคมีชนิดหนึ่งที่มีคุณสมบัติในการเปลี่ยนพลังงานรังสีที่มีช่วงคลื่นสั้นมาก เช่น รังสีเอ๊กซ รังสีแกมม่า ฯลฯ ที่สารนี้ได้รับเข้าไปนั้นไปเป็นรังสีแสงแล้วเรืองออกมาจะเป็นรังสีแสงในช่วงคลื่น ใดนั้น ขึ้นอยู่กับชนิดของสารฟอสฟอร์ และเมื่อสารดังกล่าวได้รับหรือดูดกลืนเอารังสีเอ๊กซเข้าไปกลุ่มหนึ่งจะสามารถที่จะให้ปริมาณรังสีแสงเรืองออกมานับเป็นร้อยกลุ่ม ซึ่งจะเป็นจำนวนเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับชนิดของสารฟอสฟอร์ ปฏิกริยาของสารฟอสฟอร์และรังสีเอ๊กซนี้เป็นปฏิกริยาของขบวนการ โฟโตอิเล็คตริก

๓.๓ ชนิดของสารฟอสฟอร์ที่ใช้ในสกรีน

ในปัจจุบันสารฟอสฟอร์ที่ใช้ในการประกอบเป็นแผ่นสกรีน มีดังนี้ คือ

ก. แคลเซียมทังสเตน (Calcium Tungsten $CaWO_4$) มีประสิทธิภาพของการเรืองแสงประมาณ ๕% (หมายถึงอัตราส่วนของปริมาณกลุ่มพลังงานแสงที่เกิดขึ้นจากผลึกสารเรืองแสงนั้นต่อปริมาณกลุ่มพลังงานรังสีเอ๊กซที่ดูดกลืนเข้าไป) และแสงที่เรืองออกมานั้นเป็นรังสีแสงที่อยู่ในแถบแสงสีม่วงและน้ำเงิน โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในแถบแสงสีน้ำเงิน

ข. สารประกอบพวกออกซิซัลไฟด์ซึ่งเรียกว่า สารประกอบพวกแรเอิรท์ พวกนี้ประสิทธิภาพในการเรืองแสง ๑๘% ส่วนใหญ่จะให้แสงเรืองออกมาในแถบแสงสีเขียว มีบ้างในแถบสีน้ำเงินและสีแดง เช่น La_2O_2S, Tb, Gd_2O_2S:Tb, YO_2S:Tb

ค. สารประกอบของธาตุบาเรียม เช่น $BaSO_4$:$PbSO_4$,BaFCl:Eu,$BaSO_4$:SrEu มีประสิทธิภาพในการเรืองแสงประมาณ ๑๒% และให้แสงในแถบอุลตราไวโอเลทเป็นส่วนใหญ่

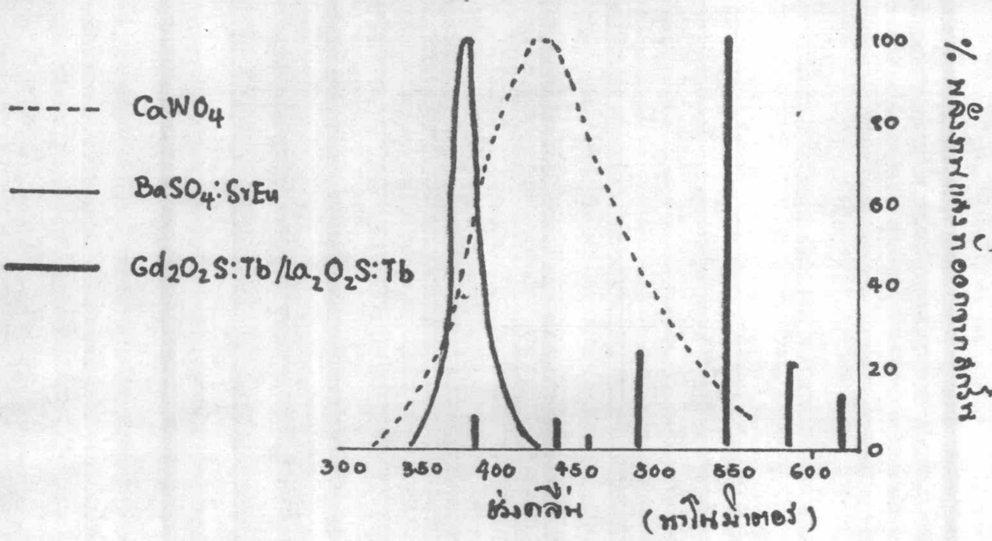

ภาพที่ ๓.๒ แสดงปริมาณและชนิดของรังสีแสงที่เรืองออกจากสกรีนชนิดต่าง ๆ

๓.๔ <u>ประสิทธิภาพในการดูดกลืนรังสีเอ็กซของแผ่นสกรีน</u>

คุณสมบัติในการดูดกลืนรังสีเอ็กซขึ้นอยู่กับ

ก. ประสิทธิภาพในการดูดกลืนรังสีเอ็กซของสารเรืองแสงที่ใช้

ข. ความหนาของการฉาบชั้นของสารเรืองแสง และความหนาแน่นของส่วนผสมของผลึกสารเรืองแสง

ค. ตำแหน่งหรือระดับพลังงานที่จะให้ปฏิกริยาที่เคเอ็ดจ (K edge) ของธาตุที่เป็นตัวการในสารประกอบเรืองแสงที่ใช้

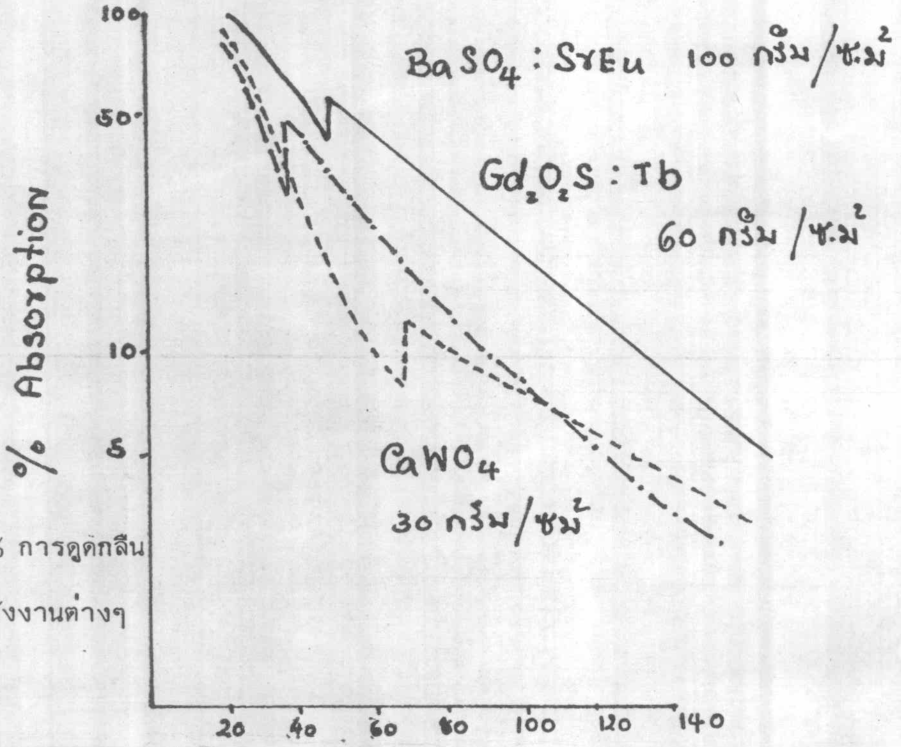

ภาพที่ ๓.๓ แสดง % การดูดกลืนรังสีเอ็กซในระดับพลังงานต่างๆ ของสกรีนต่างกัน

พลังงานรังสีเอ็กซ (KeV)

จากภาพเป็นกราฟแสดงให้เห็นถึงปริมาณกลุ่มพลังงานรังสีเอ็กซที่ถูกดูดกลืนเข้าไป และเปลี่ยนไปเป็นพลังงานแสงของแผ่นสกรีนที่ทำจากสารเรืองแสงชนิดต่าง ๆ เช่น แคลเซียม ทังสเตน ที่มีความหนาแน่น ๕๐ มิลิกรัม/ซม๒ บาเรียมสตรอนเธียม ซัลเฟต ที่มีความหนาแน่น ๑๐๐ มิลิกรัม/ซม๒และกาโดลิเนียม ออกซิซัลไฟด์ ที่มีความหนาแน่น ๖๐ มิลิกรัม/ซม๒

๓.๕ <u>อิทธิพลของสกรีนที่มีต่อความไวของฟิล์ม</u>

ความไวของฟิล์มเมื่อใช้ร่วมกับสกรีนจะขึ้นอยู่กับ

ก. ระดับพลังงานของรังสีเอ๊กซ์

ข. ชนิดของสกรีน

ค. การสอดคล้องระหว่างชนิดของฟิล์มและชนิดของรังสีแสงที่เรืองออกจากสกรีนที่ใช้

<u>ภาพที่</u> ๓.๔ แสดงความไวของฟิล์มที่มีต่อสกรีนต่างชนิดกัน

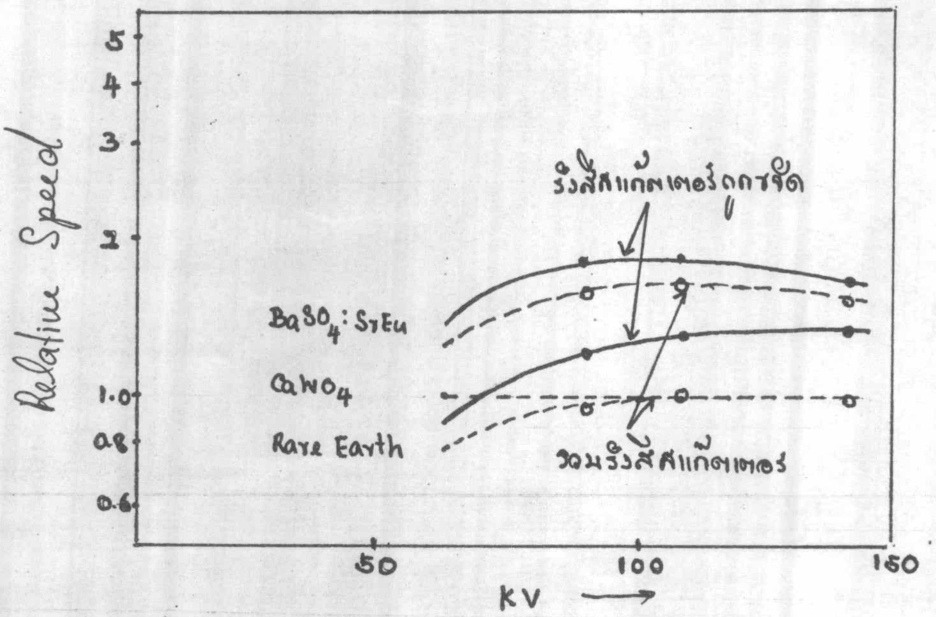

เป็นกราฟแสดงถึงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความไวของฟิล์มชนิดไวต่อแสงสีน้ำเงินต่อสกรีนต่างชนิดกัน และพลังงานของรังสีเอ๊กซต่าง ๆ กัน จะเห็นได้ว่าสำหรับสกรีนที่ทำจากแคลเซียมทังสเตนจะมีความไวเท่ากันในทุกขนาดของพลังงานรังสีเอ๊กซ และรังสีเอ๊กซสแก็ตเตอร์ไม่มีผลต่อความไวของแผ่นฟิล์ม ส่วนสกรีนที่ทำจากสารพวกแรเอิทซ์ และบาเรียมสตรอนเธียม ซัลเฟต นั้น รังสีเอ๊กซสแก็ตเตอร์จะมีผลต่อความไวของแผ่นฟิล์ม คือทำให้ความไวของฟิล์มเพิ่มขึ้น

๓.๖ <u>หน้าที่และคุณสมบัติของอินเทนสิไฟอิงค์สกรีน</u>

ก. เป็นตัวกลางในการเปลี่ยนพลังงานรังสีเอ๊กซไปเป็นพลังงานรังสีแสง

ข. เป็นตัวกลางในการช่วยเพิ่มปริมาณกลุ่มพลังงานรังสีที่จะเข้าทำปฏิกริยากับฟิล์มเพื่อเกิดเป็นภาพรังสีภายหลังผ่านขบวนการล้างฟิล์มแล้ว

ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เนื่องจากรังสีเอ๊กซมีอำนาจในการทะลุทะลวงสูง จะทะลุผ่านฟิล์มไปมาก จะเหลือจำนวนกลุ่มพลังงานรังสีเอ๊กซที่ถูกดูดกลืนไว้ในฟิล์ม เพื่อทำให้เกิดความดำนั้นน้อยมาก จึงต้องใช้ปริมาณรังสีเอ๊กซมาก ส่วนพลังงานรังสีแสงนั้นไม่มีอำนาจในการทะลุทะลวง จึงถูกฟิล์มดูดกลืนไว้ได้มาก ปริมาณกลุ่มพลังงานรังสีเอ๊กซที่ใช้จึงน้อยลง

๓.๗ ประโยชน์และโทษของการใช้แผ่นสกรีน

๓.๗.๑ เป็นการเพิ่มความไวของการฉายรังสี ทั้งนี้เพราะ

ก. ผลึกสารเรืองแสงในแผ่นสกรีนดูดกลืนรังสีเอ๊กซได้ดีกว่าฟิล์ม

ข. ค่าอัตราส่วนปริมาณของกลุ่มพลังงานรังสีแสงที่ปล่อยออกต่อปริมาณกลุ่มพลังงานรังสีเอ๊กซที่ดูดกลืนเข้าไป มีค่าสูงมาก ซึ่งเป็นผลทำให้ผลึกเงินเฮไลด์บนแผ่นฟิล์มได้รับรังสีมากขึ้น

จากเหตุผลสองประการนี้ทำให้สามารถลดปริมาณรังสีเอ๊กซที่จะต้องให้คนไข้น้อยลงโดยเทียบกับระดับความดำบนแผ่นฟิล์มที่เท่ากันได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นการลดความเข้มของรังสีเอ๊กซที่ใช้ หรือลดเวลาในการฉายรังสี หรือทั้งสองประการก็ได้ แล้วแต่เทคนิคที่ต้องการ

๓.๗.๒ ผลดีจากการลดเวลาในการฉายรังสี

ก. ขจัดปัญหาอันเกิดจากการเคลื่อนไหวของคนไข้

ข. ยืดอายุการใช้งานของเครื่องฉายรังสีเอ๊กซ

ค. ทำให้สามารถใช้ขนาดโฟกัสสปอตที่เล็กลง เป็นการเพิ่มความคมชัดของภาพ

๓.๗.๓ ผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการใช้แผ่นสกรีน เนื่องจากสกรีนทำหน้าที่เพิ่มปริมาณกลุ่มพลังงานรังสี โดยเหตุนี้เอง จึงอาจทำให้ภาพรังสีที่ได้ให้รายละเอียดน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทั้งนี้เกิดจากเหตุ ๒ ประการ คือ

ก. การเกิดมอทเติล (Mottle)

ข. การเกิดสาเหตุที่ทำให้ภาพขาดความคมชัด

การเกิดมอทเติลเป็นเรื่องสำคัญมากต่อการพิจารณาการใช้สกรีนทั้งนี้เพราะมอทเติลนี้จะเป็นตัวการที่สำคัญในการทำลายรายละเอียดและความคมชัดของภาพบนแผ่นฟิล์ม ซึ่งการเกิดมอท-เติลนี้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติในการดูดกลืนรังสีเอ๊กซของสารเรืองแสงที่ใช้ในแผ่นสกรีน

๓.๘ คุณสมบัติของสกรีนที่มีใช้อยู่ในปัจจุบัน

สกรีนที่มีใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นมีหลายชนิด ซึ่งมีความแตกต่างกันในโครงสร้างและชนิด หรือส่วนผสมของสารฟอสฟอร์ ซึ่งเท่าที่ค้นคว้าได้ มีดังนี้ คือ

<u>ตารางที่ ๓.๑</u> ลักษณะและคุณสมบัติของแรเอิทร์สกรีนที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ชื่อทางการค้า	ชื่อทางการค้า	ชนิดของฟอสฟอร์	ชนิดของรังสีแสงที่เรืองออกมาส่วนใหญ่	ประสิทธิภาพในการดูดกลืนรังสีเอ๊กซ	ความหนาของแผ่นสกรีนทั้งสอง
เจนเนอรัล อิเล็คตริก บลูแมซ ๑	GEBX 1	LaOBr:Tb	แสงสีน้ำเงิน	๔๕ %	เท่ากัน
เจนเนอรัล อิเล็คตริก บลูแมซ ๒	GEBX 2	LaOBr:Tb	แสงสีน้ำเงิน	๔๕ %	เท่ากัน
ดูปอนท์ ควอนต้า II	QII	BaFCl:Eu	แสงสีน้ำเงิน	๔๕ %	เท่ากัน
๓ เอ็ม ไตรแมซ แอลฟา ๔	A4	Gd_2O_2S:Tb	แสงสีเขียว	๔๕ %	เท่ากัน
๓ เอ็ม ไตรแมซ แอลฟา ๘	A8	Gd_2O_2S:Tb	แสงสีเขียว	๕๐ %	เท่ากัน
" "	"	La_2O_2S:Tb	"	"	"
ยูเอสอาร์ ราเรซ บีจี ดีเทล	BGD	Gd_2O_2S:Tb/Y_2O_2S:Tb	แสงสีเขียว/น้ำเงิน	๔๐ %	เท่ากัน
ยูเอสอาร์ ราเรซ บีจี มิดสปีด	BGMS	" "	แสงสีเขียว/น้ำเงิน	๕๐ %	เท่ากัน
ยูเอสอาร์ ราเรซ บีจี ไฮสปีด	BGHS	" "	แสงสีเขียว/น้ำเงิน	๖๕ %	เท่ากัน
ยูเอสอาร์ ราเรซ บี มิดสปีด	BMS	Y_2O_2S:Tb	แสงสีเขียว/น้ำเงิน	๕๐ %	เท่ากัน
คโยคโกะ กรีเนซ จี ๔	G4	Gd_2O_2S:Tb	แสงสีเขียว	๔๐ %	เท่ากัน
คโยคโกะ กรีเนซ จี ๘	G8	Gd_2O_2S:Tb	แสงสีเขียว	๕๐ %	เท่ากัน
โกดักแลนเนซ เล็คกูล่า สกรีน	Lanex Reg.	Gd_2O_2S:Tb La_2O_2S:Tb	แสงสีเขียว	๖๐ %	เท่ากัน
โกดักแลนเนซไฟน์ สกรีน	Lanex Fine	Gd_2O_2S:Tb	แสงสีเขียว	๓๕ %	เท่ากัน
โกดักเอ๊กซโอมาติก เล็คกูล่า	X-Omatic Reg.	$BaSO_4$:SrEu	อุลตราไวโอเล็ต	๔๕ %	เท่ากัน
โกดักเอ๊กซโอมาติกไฟน์	X-Omatic Fine	$BaPOSO_4$:SrEu	อุลตราไวโอเล็ต	๑๕ %	เท่ากัน

ตารางที่ ๓.๒ แสดงโครงประกอบและคุณสมบัติของสกรีนที่มีใช้มากในประเทศไทย

ชนิดของสกรีน	แกน		ความหนาของชั้นรีเฟรคเตอร์ มม.	สารเรืองแสง		ความหนาของชั้นโอเวอร์โคท มม.	คลื่นรังสีแสงที่แผ่ออกมา		การดูดกลืนกลุ่มพลังงานรังสีเอ็กซที่ ๘๐-๙๐ kvp
	ความหนา มม.	วัสดุที่ใช้		ความหนา มม.	ดายส์		ยอดคลื่น	ช่วง ๕๐% ของช่วงยอดคลื่น	
แคลเซียมทังสเตท									
ดีเทล	๑๐	มีลล่าร์	๑.๔	๑.๙	สีเหลือง	๐.๕-๐.๖	๔๓๕๐ A	-	๑๕ %
ฟาส ดีเทล	๑๐	มีลล่าร์	๑.๔	๒.๔	-	๐.๕-๐.๖	๔๓๕๐ A	-	๒๕ %
ฟาร์ สกรีน	๑๐	มีลล่าร์	๑.๖	๓.๕	-	๐.๕-๐.๖	๔๓๕๐ A	-	๔๐ %
ไฮ-สปีด	๑๐	มีลล่าร์	๒.๒	๕.๑	-	๐.๕-๐.๖	-	-	๕๐ %
ไฮ-พรัส	๑๐	มีลล่าร์	๑.๙	๗.๑	-	๐.๕-๐.๖	๔๓๕๐ A	-	๕๕ %
เอ็กซโอมาติค ไฟน์สกรีน	๗	เอสต้าร์	-	๔.๐	สีเหลือง	๐.๓	๓๖๐๐ A	๓๑๙๐A-๓๙๕๐A	๒๕ %
เอ็กซโอมาติค เล็คกูล่า	๗	เอสต้าร์	-	๘.๕	-	๐.๓	๓๘๐๐ A	๓๖๙๐A-๓๙๐๐A	๓๕ %

๓.๙ ความสัมพันธ์ระหว่างฟิล์มและอินเทนสิไฟอิงค์สกรีน

การใช้ฟิล์มและสกรีน จะต้องให้ด้านอิมัลชั่นของแผ่นฟิล์มประกบกับด้านฟอสฟอร์ของสกรีน

ภาพที่ ๓.๕ แสดงลักษณะการใช้ฟิล์มร่วมกับแผ่นสกรีน

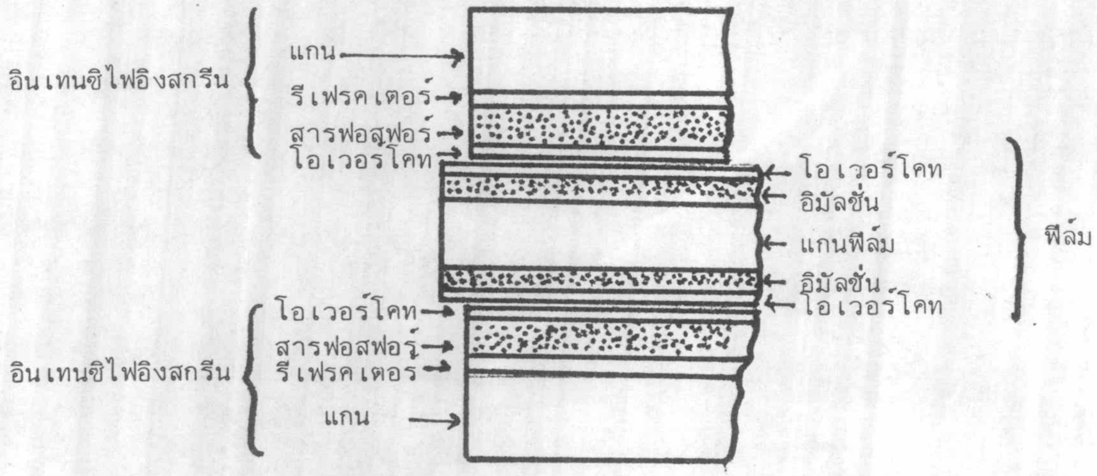

๓.๑๐ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความไวของการใช้ฟิล์มร่วมกับสกรีน มี ๔ องค์ประกอบ คือ

ก. ความไวของฟิล์มที่ใช้

ข. ประสิทธิภาพในการดูดกลืนรังสีเอ๊กซของแผ่นสกรีน

ค. ความพอเหมาะระหว่างช่วงคลื่นของรังสีแสงที่เรืองออกจากแผ่นสกรีน และความไวของแผ่นสกรีนที่มีต่อช่วงคลื่นของรังสีแสงนั้น ๆ

ง. ประสิทธิภาพของสกรีนในการเปลี่ยนรังสีเอ๊กซที่ดูดกลืนเข้าไปนั้นไปเป็นรังสีแสงเรืองออกมา

๓.๑๑ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความคมชัดของภาพรังสี

ภาพที่ปรากฏบนแผ่นฟิล์มจะมีความคมชัดเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ เม็ดผลึกสารเรืองแสงที่ใช้ในแผ่นสกรีนนั้นสามารถถ่ายทอดทั้งขนาดและรูปร่างของวัตถุออกมาในรูปของกลุ่มพลังงานรังสีแสงได้ใกล้กับซับเจคคอนทราสที่ดูดกลืนเข้าไปได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบเหล่านี้

000581

ก. ความหนาของแผ่นอินเทนสิไฟอิ้ง สกรีน

ข. ชนิดของเซนซิไทซิ่ง ดายส์ เติมลงไปหรือสีที่มีอยู่ตามธรรมชาติในสารที่ใช้เป็นตัวยึดผลึกสารเรืองแสงนั้น ๆ

ค. ลักษณะการเกิดครอสโซเวอร์ (Crossover)

ง. มีการฉาบสารที่ใช้เป็นตัวสะท้อนแสงหรือไม่

จ. ขนาดของผลึกสารเรืองแสง

ฉ. ขนาดของแผ่นสกรีนทั้งสองที่ใช้ร่วมในการถ่ายภาพว่ามีความหนาเท่ากันทั้งสองแผ่นหรือไม่

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย